

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1957-1958.

SÉANCE DU 23 AVRIL 1958.

Rapport de la Commission des Classes Moyennes chargée d'examiner le projet de loi concernant le repos obligatoire dans les entreprises de distribution.

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 1957-1958.

VERGADERING VAN 23 APRIL 1958.

Verslag van de Commissie van Middenstand, belast met het onderzoek van het wetsontwerp betreffende de verplichte rust in de verdelingsbedrijven.

Présents : MM. WIARD, président; GANSEMAN, GOOSSENS, MICHAUX, NEYBERGH, PAIRON, SANTENS, Maurice SERVAIS, SOLAU, VANDER BRUGGEN, VAN IN, VERGEYLEN et VAN IMPE, rapporteur,

MESDAMES, MESSIEURS,

Le projet voté par la Chambre a fait l'objet d'une longue discussion à votre Commission des Classes moyennes.

D'après les renseignements recueillis, les partisans de la fermeture seraient en nette majorité en pays flamand. Dans la région d'Anvers, cette majorité serait de 90 p. c. et plus. En pays wallon et à Bruxelles, la majorité se prononcerait pour le maintien de la liberté de la vente dominicale.

Si certains commissaires approuvent le projet et insistent pour que la Commission s'y rallie, d'autres en sont des adversaires décidés, ne voulant pas qu'il soit porté atteinte à la situation existante. D'autres enfin proposent de fortes atténuations au principe rigoureux de la fermeture dominicale.

Au cours de la discussion générale, un commissaire, appuyé par d'autres collègues, constate que la discussion à la Chambre a révélé une profonde divergence de vues. Le vote, à quasi parité de voix

MEVROUWEN, MIJNE HEREN,

Het door de Kamer aangenomen ontwerp is door uw Commissie van Middenstand langdurig besproken.

Volgens ingewonnen inlichtingen zouden, in Vlaanderen, de voorstanders van de sluiting bepaald in de meerderheid zijn. In het Antwerpse zou deze meerderheid 90 pct. en meer bedragen. In Wallonië en Brussel zouden de meesten voorstander zijn van de handhaving van de vrije verkoop op Zondag.

Sommige leden keuren het ontwerp goed en dringen erop aan dat de Commissie er zich mede zou verenigen; anderen zijn er besliste tegenstanders van omdat zij niet willen dat aan de bestaande toestand wordt geraakt. Nog anderen stellen voor, het strenge beginsel van de Zondagssluiting aanzienlijk te milderen.

Tijdens de algemene beraadslaging maakt een commissielid, door andere collega's gesteund, de opmerking, dat bij de bespreking in de Kamer diepe meningsverschillen aan de dag zijn getreden.

R. A 5456.

Voir :

Documents de la Chambre des Représentants :

89 (Session de 1953-1954) :

- 1 : Proposition de loi;
- 2 : Amendement;
- 3 : Rapport.

732 (Session de 1956-1957) :

- 1 : Proposition de loi.

Annales de la Chambre des Représentants :

28 et 30 janvier 1958.

Document du Sénat :

138 (Session de 1957-1958) : Projet transmis par la Chambre des Représentants.

R. A 5456.

Zie :

Gedr. St. van de Kamer der Volksvertegenwoordigers :

89 (Zitting 1953-1954) :

- 1 : Wetsvoorstel;
- 2 : Amendement;
- 3 : Verslag.

732 (Zitting 1956-1957) :

- 1 : Wetsvoorstel.

Handelingen van de Kamer der Volksvertegenwoordigers :

28 en 30 Januari 1958.

Gedr. St. van de Senaat :

138 (Zitting 1957-1958) : Ontwerp overgezonden door de Kamer der Volksvertegenwoordigers.

l'a soulignée, ce qui oblige le Sénat à réexaminer le principe et les modalités avec attention.

Ces commissaires ne sont pas adversaires du principe d'un repos hebdomadaire; ils préféreraient cependant que les professionnels en décident eux-mêmes, soit individuellement, soit par leurs organisations.

Mais, désireux de trouver un terrain d'entente entre partisans et adversaires du projet de loi, ils ont étudié un compromis en vertu duquel le principe du repos hebdomadaire serait admis, mais moyennant une série de dérogations et une grande liberté.

Ces commissaires estiment que le texte doit être remanié et ils annoncent le dépôt d'amendements; ils ajoutent que, si ces amendements n'étaient pas adoptés dans leurs grandes lignes, ils réservaient leur position quant au principe même du projet de loi.

Les partisans de la fermeture obligatoire affirment d'autre part que chacun a droit à un minimum de loisirs afin de rénover régulièrement ses facultés physiques et intellectuelles et de mener une vie normale tant sur le plan familial que sur le plan social et culturel. Ils estiment en outre que ces loisirs sont indispensables aux commerçants et artisans qui désirent se consacrer à leur perfectionnement professionnel.

L'avis du Conseil supérieur des Classes Moyennes, émis en avril 1957, note que le désir de se délasser paraît se généraliser et que les divergences de vue portent principalement sur la méthode qu'il convient d'adopter afin de réaliser cet objectif.

Ceux qui réclament une liberté totale oublient qu'ils privent ainsi un grand nombre de leurs confrères de la possibilité de prendre un jour de congé, car l'expérience a démontré que la fermeture facultative fait le jeu des « profiteurs ». Dans les communes où les commerçants s'entendent pour fermer le dimanche, il faut compter avec ceux qui ne se soumettent pas à l'arrangement convenu et rafflent les clients de ceux qui suivent le mot d'ordre donné.

Le projet de loi, tel qu'il a été adopté par la Chambre, est suffisamment souple pour donner satisfaction à tous, car il prévoit un grand nombre d'exceptions.

Lorsqu'il s'agit d'approuver d'autres lois, demande-t-on l'avis de tous les intéressés? Nous devons avoir le courage de prendre la responsabilité des mesures envisagées, qui constituent un avantage social pour les classes moyennes.

Au moment où la semaine des cinq jours se généralise pour les salariés, on peut bien accorder aux classes moyennes le septième jour comme jour de repos.

Dans les pays limitrophes, le repos dominical existe depuis longtemps et il y est appliqué dans des conditions plus sévères que celles prévues par le

Dit is nog meer gebleken uit het feit dat het ontwerp schier bij staking van stemmen werd aangenomen, hetgeen de Senaat verplicht het beginsel en de modaliteiten opnieuw grondig te onderzoeken.

Die leden zijn niet gekant tegen het beginsel van een wekelijkse rustdag; zij zouden echter verkiezen dat de betrokkenen daarover zelf beslissen, hetzij persoonlijk, hetzij langs hun organisaties om.

Doch ten einde een terrein van overeenkomst te vinden tussen voor- en tegenstanders van het wetsontwerp, hebben zij een compromis bestudeerd volgens hetwelk het beginsel van de wekelijkse rustdag zou aanvaard worden, doch met opnemings van een reeks afwijkingen en op grond van een grote vrijheid.

Deze leden zijn dus van oordeel dat de tekst herzien moet worden en zij zullen amendementen in die zin indienen; zij voegen hieraan toe dat zij, indien de amendementen niet in hun grote lijnen werden aangenomen, hun standpunt tegenover het beginsel van het wetsontwerp zouden herzien.

De voorstanders van de verplichte sluiting tonen aan dat iedereen recht heeft op een minimum vrije tijd, ten einde regelmatig zijn lichamelijke en geestelijke vermogens te vernieuwen en een normaal, familiaal, sociaal en cultureel leven te leiden, ook dat deze vrije tijd onontbeerlijk is om de handelaars en ambachtsslieden toe te laten zich te wijten aan beroepsvervolmaking.

Het advies van de Hoge Raad voor de Middenstand van April 1957 stipt aan dat het verlangen naar rust zich schijnt te veralgemenen en dat de meningsverschillen hoofdzakelijk slaan op de methode die dient gevolgd te worden om deze te verwezenlijken.

Degenen die voor algehele vrijheid zijn, vergeten dat ze daardoor aan velen de vrijheid ontnemen om een werkelijke rustdag te hebben, want de ontdekking leerde ons dat vrijwillig sluiten de baan opent voor « profiteurs ». In de gemeenten waar de handeldrijvende middenstanders door onderlinge overeenkomst 's Zondags sluiten, heeft men af te rekenen met uitzonderingen die openhouden en alzo cliënten ontnemen aan diegenen die het ordewoord volgen.

Het wetsontwerp, zoals het door de Kamer is aangenomen, is soepel genoeg om voldoening te geven, gezien al de afwijkingen waarin het voorziet.

Alvorens andere wetten goed te keuren vraagt men toch het advies niet van alle belanghebbenden. Wij moeten de verantwoordelijkheid durven nemen om aan de middenstand een sociaal voordeel te schenken.

Nu de vijf dagenweek wordt veralgemeend voor de loontrekkenden, mag men de middenstand de zevende dag als rustdag gunnen.

In onze buurlanden bestaat de zondagsrust sedert lang en wordt er veel strenger toegepast dan het huidig wetsontwerp bepaalt; de reglement

présent projet de loi; cette réglementation n'y apporte aucun trouble économique. En prévision du Marché commun Européen, la Belgique doit s'adapter à cette situation.

Cette thèse n'est pas adoptée par d'autres commissaires, partisans résolus de la liberté.

Ils font valoir que, si la vie actuelle est plus énervante que celle du passé, ce n'est pas le cas pour les petits boutiquiers, qui sont heureux de pouvoir profiter de l'élimination dominicale de la concurrence des grands magasins. Très souvent la boutique est tenue par la femme, et le mari, qui occupe un emploi au dehors, est très heureux de rester chez lui le dimanche auprès de sa femme et de ses enfants.

Certains commissaires estiment du reste que si le projet était adopté, on demandera bientôt la fermeture obligatoire des magasins de midi à deux heures et puis à partir de sept heures du soir. L'on s'engage ainsi toujours plus à fond dans le système de la contrainte.

Au demeurant, ces prescriptions de fermeture seront sanctionnées par une surveillance et une répression par la police, les parquets, les tribunaux.

Les peines prévues, allant jusqu'à un emprisonnement d'un an, peuvent être doublées en cas de récidive, et pour des récidivistes impénitents, par une mise à la disposition du Gouvernement pendant vingt ans.

Les commerçants auxquels on a demandé leur avis sur la fermeture obligatoire ont-ils bien voulu cela?

Les procès-verbaux et les peines correctionnelles peuvent du reste être étendues aux consommateurs : acheter une cigarette le dimanche sera une complicité au délit.

Que, d'autre part, de confusions possibles : aux termes de l'article 10 du projet, les exploitants des entreprises restant ouvertes pendant les heures de fermeture légales, en vertu des dérogations prévues aux articles 3, 4 et 8 ne commettront aucune infraction s'ils ne font que vendre la marchandise qu'ils vendent toute la semaine.

Tel le cabaretier, qui vend accessoirement des paquets de cigarettes, des pâtisseries ou des confiseries pourra continuer à les débiter le dimanche tandis que le voisin, marchand de tabacs ou pâtissier, devra fermer, sous peine d'amende ou de prison.

Les appareils de distribution de chocolat devront être scellés le dimanche.

Il est, d'autre part, des commerçants dont les intérêts seraient gravement lésés s'ils ne pouvaient plus vendre le dimanche : le marchand de fleurs, le marchand de fruits seraient grandement désavantagés s'ils ne pouvaient plus écouler le dimanche les marchandises achetées le samedi, alors que le lundi elles auront perdu toute leur fraîcheur.

Le marchand ambulant, qui ne peut vendre par temps de pluie ou de neige ou de froid intense, ne dispose que d'un nombre de jours de vente infiniment moindre que le commerçant sédentaire, dont le commerce ne subit pas pareilles limitations atmosphériques.

tering brengt er hoegenaamd geen economische stoornissen teweeg. In het vooruitzicht van de Euromarkt moet België zich aanpassen.

Deze zienswijze wordt niet gedeeld door andere leden, die besliste voorstanders van de vrijheid zijn.

Zij doen gelden dat het leven thans zeker zenuwslopend is dan vroeger, maar dit is niet het geval voor de kleine winkeliers, die gelukkig zijn 's Zondags te kunnen profiteren van de uitschakeling van de warenhuizen. Zeer dikwijls wordt de winkel gehouden door de vrouw en is de man, die buitenshuis werkt, zeer tevreden 's Zondags bij zijn vrouw en zijn kinderen thuis te kunnen blijven.

Sommige leden zijn bovendien van oordeel dat men, indien het ontwerp wordt aangenomen, weldra ook de verplichte sluiting van de winkels van twaalf tot twee uur en vervolgens vanaf 's avonds zeven uur zal vragen. Men gaat aldus steeds verder de weg op van de dwangmethoden.

Aan de andere kant zullen de bepalingen betreffende de verplichte sluiting hun sanctie vinden in toezicht en beteugeling door politie, parketten en rechtbanken.

De straffen, die tot een jaar gevangenis kunnen gaan, kunnen verdubbeld worden bij herhaling en de onverbeterlijke recidivisten kunnen gedurende twintig jaren ter beschikking van de Regering worden gesteld.

Hebben de handelaars wier advies omtrent de verplichte sluiting gevraagd werd, dit alles wel gewild?

Zelfs de verbruikers kunnen worden bekeurd en correctionele straffen oplopen : wie 's Zondags een pakje sigaretten koopt, is medeplichtig aan het misdrijf.

En verder, wat al mogelijke verwarring : krachtens artikel 10 van het ontwerp zullen de houders van bedrijven die ingevolge de afwijkingen waarvau sprake in de artikelen 3, 4 en 8, gedurende de wettelijke sluitingsuren open mogen blijven, geen misdrijf begaan indien zij slechts het product slijten dat zij de gehele week verkopen.

Dit geldt voor de caféhouder, die ook pakjes sigaretten, gebak of suikergoed verkoopt en die dit ook 's Zondags mag doen, terwijl zijn geuur, een tabakslijter of banketbakker, moet sluiten op straffe van geldboete of gevangenisstraf.

De automaten voor verkoop van chocolade zullen 's Zondags verzegeld moeten zijn.

Aan de andere kant zijn er handelaars wier belangen ernstig zouden worden geschaad indien zij 's Zondags niet meer mogen verkopen : bloemen-venters en fruithandelaars zouden grote schade lijden indien zij de producten die zij 's Zaterdags hebben gekocht, 's Zondags niet meer mogen afzetten, terwijl deze 's Maandags niet meer vers zullen zijn.

De leurhandelaar, die bij regen, sneeuw of grote koude niet kan verkopen, beschikt over een veel kleiner aantal verkoopdagen dan de gevestigde handelaar, wiens zaken niet door de slechte weersomstandigheden worden beperkt.

Le marchand de fourrures ne dispose que d'une saison de vente fort limitée, pendant laquelle il doit concentrer tous ses efforts. Une fermeture hebdomadaire pendant cette saison lui causerait un préjudice considérable. Il peut du reste fermer et voyager pendant la morte saison.

Toute activité artisanale est interdite le dimanche. Un artisan ne pourra donc réparer une panne d'électricité, ou de chauffage, ou aveugler une voie d'eau, ou ouvrir une serrure en cas de perte de la clef, ou faire tout autre travail urgent. Il faudrait au moins tenir compte dans le texte de pareilles hypothèses.

Celui qui veut inviter des membres de sa famille à l'occasion d'un anniversaire ou d'une fête de famille, se verra empêché de faire déguster des plats dont la fraîcheur doit être absolue; ce qui nuit aussi au commerce des fournisseurs de pareils mets.

Ce sont des considérations dont la loi devrait au moins tenir compte, si l'on ne veut brimer nombre de commerçants et de consommateurs.

Un commissaire fait observer d'autre part, que depuis des siècles certains marchés se tiennent le dimanche, et que l'on ne peut les supprimer sans manquer au respect de traditions folkloriques hautement respectables.

Un commissaire s'inquiète du nombre de nouveaux fonctionnaires qui seront chargés du contrôle et dont les appointements seront une nouvelle charge pour les classes moyennes.

Un commissaire ne se félicite pas du fait que les positions flamandes et wallonnes en l'occurrence sont une nouvelle cause de friction.

Sur interpellation d'un commissaire, il est reconnu que les sondages faits auprès des classes moyennes n'ont pas une valeur scientifique. Il serait du reste bien difficile de consulter méthodiquement les classes moyennes, puisque le Département n'a même pas la liste complète des membres des classes moyennes, et que la mise en œuvre de pareille consultation prendrait gros d'argent et durerait longtemps.

La proposition d'un commissaire de recourir à un référendum n'est pas prise en considération, comme opposée à la Constitution et non déterminante, car il faudrait aussi vérifier l'opinion des consommateurs, ce qui mènerait loin.

Certains commissaires souhaiteraient que le Gouvernement prenne une position très nette et sorte de la neutralité qu'il adopte. A quoi le Ministre objecte qu'il n'entend exercer une pression quelconque en faveur ou en défaveur d'une loi dont il n'est personnellement pas partisan, et sur laquelle les opinions sont fort divisées, comme il est apparu lors du vote à la Chambre, où partisans et adversaires étaient en force sensiblement égale.

* *

L'examen des articles et des amendements fait apparaître de nouvelles objections.

Etant donné que la Cour de Cassation a précédemment décidé que l'intitulé d'une loi ne peut servir à l'interpréter ou à la préciser, l'article 1er du projet donne prise à des critiques incisives :

De pelshandelaar kan slechts gedurende een zeer kort seizoen verkopen en moet dan werken met inzet van al zijn krachten. Een wekelijkse sluitingsdag gedurende dat seizoen zou hem veel schade berokkenen. Hij kan trouwens zijn zaak sluiten en op reis gaan tijdens het stille seizoen.

Iedere ambachtelijke arbeid is 's Zondags verboden. Een ambachtsman mag dus geen defect in de elektrische leiding, in de verwarming of in de waterleiding herstellen, hij mag geen slot openmaken wanneer de sleutel verloren is geraakt noch een ander dringend werk uitvoeren. De tekst zou ten minste met zulke zaken rekening moeten houden.

Hij die zijn familie wil uitnodigen naar aanleiding van een verjaardag of een familiefeest, zal hun geen gerechten kunnen voorzetten die volstrekt vers moeten worden opgediend, wat ook de handelaars in zulke gerechten zal benadelen.

Met dit alles zou de wet ten minste rekening moeten houden, anders zal aan tal van handelaars en verbruikers het leven moeilijk worden gemaakt.

Verder merkt een lid op dat er 's Zondags markten worden gehouden, die reeds eeuwen lang bestaan, en die men niet zo maar kan afschaffen, zonder aan de gewettigde eerbied voor de folkloristische tradities te kort te doen.

Een lid vreest dat er voor de contrôle weer een groot aantal ambtenaren zullen nodig zijn, wier bezoldiging een nieuwe last op de middenstand zal leggen.

Een ander lid vindt het niet verheugend dat het verschil tussen het Vlaamse en het Waalse standpunt een nieuwe oorzaak van wrijving zal opleveren.

Nadat een lid nadere inlichtingen had gevraagd, wordt toegegeven dat de steekproeven bij de middenstand geen wetenschappelijke waarde bezitten. Het zou overigens wel moeilijk zijn de middenstand methodisch te raadplegen, aangezien zelfs het Departement niet de volledige lijst van de middenstanders bezit en zulk een raadpleging veel tijd zou vragen en veel geld zou kosten.

Het voorstel van een lid om een referendum te organiseren wordt niet in aanmerking genomen omdat het in strijd is met de Grondwet en geen uitsluitsel zou verlenen, want men zou dan ook de zienswijze van de verbruikers moeten nagaan, wat ons al te ver zou voeren.

Enkele leden wensen dat de Regering duidelijk positie zal kiezen en haar neutraliteit zal laten varen, waartegen de Minister inbrengt dat hij geen enkele druk wil uitoefenen ten voordele of ten nadele van een wet waarvan hij persoonlijk geen voorstander is en waaromtrent de meningen zeer verdeeld zijn, zoals gebleken is uit de stemming in de Kamer, waar voor- en tegenstanders ongeveer even talrijk waren.

* *

Bij de behandeling van de artikelen en de amendementen worden nieuwe opmerkingen gemaakt.

Aangezien het Hof van Cassatie vroeger beslist heeft dat het opschrift van een wet niet kan dienen om de betekenis ervan te verklaren of te verduidelijken, geeft artikel 1 van het ontwerp aanleiding tot ernstige bezwaren.

Le texte n'exclut pas la possibilité d'une vente d'immeubles, les mots « toute vente » étant bien larges. Il est proposé de les spécifier.

Comme les régies communales vendent du gaz, de l'électricité le dimanche comme les autres jours, il est proposé d'excepter ces ventes du champ d'application de la loi.

Un commissaire propose de n'interdire que les ventes au détail, à quoi il est répondu que ce serait autoriser les ventes en gros le dimanche.

Il faudrait aussi exempter de l'application de la loi, les services artisanaux d'un électricien, d'un artificier, qui se tient à la disposition des organisateurs d'une manifestation ou d'une réjouissance populaire.

Il est également observé qu'il doit être fait une exception pour les jours fériés légaux, qui suivent un dimanche : une interdiction de vente pendant deux jours consécutifs serait trop prolongée et gênerait le ravitaillement.

* * *

Après une suggestion de demander au Département pour qu'il rédige un texte faisant droit à ces différentes remarques, il est voté sur les amendements proposés à l'article 1er.

L'amendement tendant à remplacer les mots « Sans préjudice des dérogations prévues par la présente loi » par les mots « Sous réserve des modalités prévues par la présente loi » est rejeté par 15 voix contre 4.

L'amendement visant à ajouter après les mots « services artisanaux » les mots « ainsi que les livraisons à domicile » est rejeté à l'unanimité moins 1 voix.

L'amendement tendant à supprimer les mots « et jours fériés légaux » n'est pas adopté par 13 voix contre 6.

L'article 1er, portant le principe du repos dominical obligatoire, est rejeté par 12 voix contre 7.

Le présent rapport est approuvé à l'unanimité.

Le Rapporteur,
J. VAN IMPE.

Le Président,
J. WIARD.

De tekst sluit de mogelijkheid van verkoop van onroerende goederen niet uit, aangezien het woord « verkopen » zeer ruim is. Voorgesteld wordt dit woord te verduidelijken.

De gemeentelijke overheidsbedrijven verkopen 's Zondags gas en electriciteit zoals de andere dagen; derhalve wordt voorgesteld die verkoop buiten de toepassing van de wet te plaatsen.

Een lid stelt voor, slechts de verkoop in het klein te verbieden, waarop wordt geantwoord dat men dan de verkoop in het groot 's Zondags toelaat.

Men zou ook buiten de werkingssfeer van de wet moeten houden de ambachtelijke diensten verstrekt door een electricien of een vuurwerkmaker die zich ter beschikking houdt van de inrichters van manifestaties of volksvermakelijkheden.

Opgemerkt wordt nog dat een uitzondering moet worden gemaakt voor de wettelijke feestdagen na een Zondag : een verkoopverbod gedurende twee opeenvolgende dagen zou te lang zijn en de voedselvoorziening hinderen.

* * *

Nadat werd in overweging gegeven, het Departement te verzoeken om deze verschillende opmerkingen in de tekst te verwerken, werd gestemd over de amendementen op artikel 1.

Het amendement om de woorden « Behoudens de bij deze wet bepaalde uitzonderingen » te vervangen door « Onder voorbehoud van de bij deze wet bepaalde modaliteiten », wordt met 15 tegen 4 stemmen verworpen.

Het amendement om, na de woorden « te verschaffen », de woorden « alsmede bestellingen aan huis bezorgen » in te voegen, wordt op 1 stem na eenparig verworpen.

Het amendement om de woorden « Zon- en wettelijke feestdagen » te vervangen door « Zondagen », wordt met 13 tegen 6 stemmen afgewezen.

Artikel 1, waarin het beginsel van de verplichte Zondagsrust is neergelegd, wordt met 21 tegen 7 stemmen verworpen.

Dit verslag is met algemene stemmen goedgekeurd.

De Verslaggever,
J. VAN IMPE.

De Voorzitter,
J. WIARD.